

ÅRSRAPPORT FRA PROGRAMSENSOR

Navn:

Andreas Lund
Professor, ILS, UiO

Programsensor ved

- **Fakultet:**
Det humanistiske fakultet (HF)
- **Studieprogram/fagområde:**
Integrert lektorutdanning med master i fremmedspråk
Integrert lektorutdanning med master i nordisk

Oppnevnt for perioden:

1. september 2010 – 31.august 2014

Rapporten gjelder perioden:

1. desember 2012 – 1.desember 2013

Innledning

Denne rapporten er skrevet på bakgrunn deltakelse på Lærerutdanningskonferansen 20-21 februar 2013, møte 30-31 juni 2013 mellom programsensorer og ansatte og studenter ved UiB, dokumenter med innkallinger, protokoller og vedlegg fra møter i PUHF, samt nettsider, høringsdokument og høringsuttalelser i forbindelse med innføringen av ny rammeplan. Arbeid med nye emneplaner, studieplaner og praksisformer og –forløp gjør at alle konsekvenser ikke er tydelige ennå, og at arbeidet som programsensor får nye utfordringer når dette kommer på plass. Imidlertid begynner både modeller og innholdskomponenter å avtegne seg. Mye av dette involverer arbeid ved PF og MN, og faller strengt tatt utenfor programsensuren for bare HF. Imidlertid er det her så mange

spørsmål knyttet til helhet, sammenheng, integrasjon og praksisformer at det er relevant å se på dette i også denne rapporten.

Fjorårets rapport hadde to temaer: For det første en oppfølging av fokus på nettsider, siden disse ble revidert. For det andre et fokus på praksisformer. Det siste temaet har vært sterkt oppe i diskusjonene i hele 2013, men har logisk nok ikke rukket å materialisere seg før rammeplanen er satt ut i livet ved UiB. Siden avsnittene om praksis fortsatt ser ut til å ha gyldighet, og årets arbeid ved HF mest har dreid seg om hvordan få det best mulig inn i ny programplan, progresjon og studiemodell, behandles det ikke særskilt i denne rapporten. Det er imidlertid interessant å se hvordan de samme spørsmål og problemstillinger går igjen ved UiB og HF som ved andre universiteter og fakulteter. I samtale med studentene er det imidlertid viktig å få frem at de opplever færre kollisjoner mellom praksis og fagforelesninger. Som de uttrykker det: «Tiltak har virket!»

Hvordan rammeplanen innvirker på HF-fakultetets arbeid, gjøres derfor til et av hovedtemaene i årets rapport, selv om det er en viss risiko for noe overlapp med programsensuren for lærerutdanningen som helhet.

Søkning

Jeg vil innledningsvis peke på den gode søkningen til de integrerte lektorutdanningene ved HF. Økningen i antall primærsøkere i både nordisk og fremmedspråk/engelsk sier noe om at utdanningen er attraktiv, og kanskje at dens status og relevans er stigende. Likevel kom det fram i samtale med studenter at noen velger en overgang til en modell med ettårig PPU, og dette kan tyde på at det underveis i programmet finnes utstøtingsmekanismer.

Den gode søkningen er selvsagt gledelig, men har også store utfordringer for HF. På engelsk er det allerede stor studentgrupper. Iflg instituttleder på Nordisk kan tilstrømmingen føre til at unge, kompetente universitetsansatte kan bli hardt presset. Ressursoversyn gir signal om at fagdidaktikken er for svakt dimensjonert. Iflg Semesterrapport fra Programutvalget for lærerutdanningen ved HF, våren 2013, kan det bli mer enn 40 studenter på lektorutdanningen som må veiledes. Instituttene er ikke dimensjonert for det økte behovet for veiledning. Arbeid mot fakultetsstyre og ledelse må inn i denne prosessen. Fakultetet har tatt opp rekruttering i form av toer-stillinger der folk både kjenner skolen og kjenner vitenskap og forskning. Men dette er bare ett tiltak. Man bør raskt se på nye muligheter for gruppeveiledning og nettbasert veiledning. Her er det fra før sterke miljøer i de nordiske land, f.eks både i Umeå og Stockholm som kan ha verdifulle erfaringer å dele.

Arbeidet med innføring av ny rammeplan ved HF

Dette arbeidet har naturlig nok preget arbeidet ved HF i 2013, og både lærerutdanningskonferansen, dokumenter og samtaler har avdekket et utall vanskelige problemstillinger. I sum har det kommet opp så mange, at det er umulig å forfølge alle.

Med fare for å forenkle, søker jeg å samle dem under noen overskrifter, og belyse dem ved å vandre litt på tvers i de kildene jeg har.

For det første vil jeg si at selve behandlingen av innføring av ny rammeplan har vært svært grundig og tillitvekkende. Høringsnotatet har løftet fram mange viktige problemstillinger, gitt konkrete alternativer, og invitert til hørings svar på konkrete spørsmål.

Integrasjon

Å integrere vitenskapsfag, undervisningsfag (skolefag), profesjonsfag, teori og FoU-basert utdanning og praksis på tvers av flere fakulteter et uhyre komplisert arbeid. Likevel er det her universitetene kan vise sin komparative styrke i en tid da universitetene settes under press fra markedskrefter og krav om hele tiden å vise «resultater». På konferansen i februar ble nettopp dette spørsmålet berørt fra PS: «Hvorfor vil vi ha en integrert LU? Ny rammeplan gir mulighet for å drøfte dette grunnleggende spørsmålet». Konferansen hadde også innlegg der man påpekte mangel på felles språk og ulike oppfatninger fra fag- og didaktikkhold om integrasjon fungerer. Dette er i seg selv et problem.

For ikke å underkaste seg en ren modelltenkning, er det min anbefaling at man også på HF går inn på et slikt grunnleggende spørsmål. Det kan faktisk være med på å synliggjøre argumenter som i neste omgang kan brukes for å integrere fagstudium og fagdidaktikk i større grad. Med 100 dager praksis og 10 stp som tas fra fag I, risikerer man at fagmiljøene går i forsvarsposisjon (det har vi sett mange steder) og vil «forsvare faget». Når det på LU-konferansen bare er tre representanter for vitenskapsfagene, kan det være et uttrykk for at det her er et større arbeid å gjøre.

Møtet med studentene ved HF i juni belyser integrasjon fra deres synsvinkel¹. De uttrykker at det største problemet er fragmentering. Samtidig understreker de at de får god faglig dybde og god pedagogisk opplæring, men mener at fagdidaktikken fungerer svakere. Alle tre er enige om dette. Studentene etterlyser det de kaller «en annen type fagdidaktikk» der man «trekker ut faglige emner og setter dem i en skolesammenheng». Iflg studentene blir didaktikken for likt vitenskapsfaget. Her peker studentene på et dilemma som kan oppstå: faren for at på den ene siden kan fagdidaktiske stillinger «forsvinne inn» i studiefaget (det har skjedd andre steder) og at didaktikken dermed mister sin identitet, og på den andre siden at didaktikken reduseres til ren metodikk for å unngå å beskyldes for overlapping. Men siden studentenes kommentarer også avspeiler tidligere studenters bekymringer, kan det være grunn til å anta at det ikke er god nok forbindelse mellom det didaktiske og det faglige, og dermed opprettholdes en avstand mellom teori og praksis. Studentene opplever også at faglærerne er mer dedikert til vitenskapsfaget enn integrasjons- og skolenærheten, samtidig som fagdidaktikerne er for opptatt av «dannelse og europeisk rammeverk – feil hovedfokus». (Merk at det her kan være store individuelle forskjeller). Dette gjør at to av disse studentene vurderer å slutte

¹ En student (engelsk) ferdig med 4. semester, en student (nordisk, religion) ferdig med 6. semester, en student (engelsk, historie) ferdig med 4 semester. Samtaler med studenter er en ikke-eksakt aktivitet. Her er ofte spissformuleringer, overdramatiseringer, og man kan stille spørsmål ved representativiteten.

for å ta fag + PPU. Denne modellen oppleves som å ha større muligheter å dele opp studiet, og gi større fleksibilitet.

Både studenter og ansatte peker også på positive utviklingstrekk som at det i skolene synes å være større aksept for at studentene er involvert på flere arenaer. Dette kom også til uttrykk på LU-konferansen, og ble omtalt som «En solskinnshistorie»: Lektorstudentene er ikke bare «UiB-studenter, men "våre" studenter». Noen skoler signaliserer også behov til HF, og det fungerer bra. Her har det skjedd store og positive endringer.

Det er også en større erkjennelse i fagdisiplinmiljøene av at lektorstudentene er kompetente, ikke noe «A & B-lag». Studentene er helt tydelige på dette. Undersøkelser fra engelsk har også vist at lektorstudentenes resultater er bedre enn fagstudentenes. Ny professor 2 i engelsk fagdidaktikk uttaler også at han er imponert over studentene. Dermed ser et av de bekymringsfulle trekkene som ble påpekt i den såkalte «Frafallsrapporten» å være rettet. Det minner oss om at ting må få virke over tid, og at det sjelden finnes noen «quick fix» på problemer som adresseres.

I utkastet til PUHF's høringsuttalelse om implementering av ny rammeplan kan man se hvordan denne situasjonen utfordrer ikke bare fagdidaktikken, men også hvordan disiplinlagene skal kunne møte ansvaret for praksis. Nødvendigheten av dette ser man av og til i asymmetrien mellom vitenskapsfag og skolefag. Et eksempel er sammensatte tekster, som er sentralt i læreplanen for norskfaget. Disiplinfaget på universitetet har et tekstbegrep som ikke korrelerer med tekstbegrepet i skolefaget. Slike svake korrelasjoner mellom emneplaner og skolefaget ses ofte på universitetene.

Det er lovende når dokumentet peker på at det her ligger «muligheter til å skape bedre forbindelser mellom studiefag og undervisningsfag». I første omgang synes det for denne programsensoren at det må skapes «integrasjonsarenaer» i form av både mer uformelle dialogseminarer og mer formelle faglige diskusjoner. Et godt eksempel på å skape kontakt mellom didaktikk og fag er der en fagdidaktiker (engelsk) holdt innlegg for ikke-LU-studenter og fagansatte. Det er også gledelig å notere at det er opprettet en arbeidsgruppe på HF som skal arbeide med den nye rammeplanen, og som består av fagdidaktikere og representanter fra disiplinlagene (Sak 13/25).

Selv om strukturen er forskjellig ved UiO, viste et møysommelig arbeid av denne typen at det var mulig å få fagfakultetene (og instituttene) med på å utvikle 10stp-kurs med praksiskomponenter. I neste omgang må også PS involveres. Både fakultærene og fysiske skiller by erfaringsmessig på hindringer for smidig samarbeid.

Progresjon

Under nåværende modell kommer mye av studentenes kritikk til uttrykk på samme måte som i fjor. De opplever at temaene i henholdsvis pedagogikk og fagdidaktikk resirkuleres, ikke at det er snakk om ulike perspektiver. Når det gjelder møte med praksis, dominerer observasjon for mye frem til 8. semester, og hvis man finner ut at man ikke

behersker undervisning og klasseledelse før på dette tidspunktet, er det for sent å oppdage at man ikke passer. Som en student uttrykker det: «Jeg sitter bakerst i klasserommet, blir ofte oversett, det er distanse til elevene. Finn frem til andre observasjonsformer. Jeg tør ikke snakke med elevene». Det kan se ut som om det her mangler støttestrukturer. Det kommer mye an på praksislærerne om man kan risikere å vente helt til 8. semester med å undervise selv. Her bør HF utvikle praksisformer som gjør at studentene må få prøve seg i tidligere semestre og i en gradvis mer selvstendig form. Forslaget fra studentene er å lage blanding med progresjon: to dager observasjon, forberedelse eller praksis med hjelpelærer, og egen time deretter.

I alternativene til ny modell, er det alternativ A eller B som fremstår som mest sannsynlig, iflg høringsuttalelsen fra PUHF. Det pekes på at alle modeller har svakheter, men at alle også åpner for å tenke systematisk og nytt rundt progresjon i studentenes praksis. Da kan innspillene ovenfor være til nytte.

For å kunne vurdere hva som er optimal progresjon i lektorutdanningen på HF, forutsettes kunnskap om hva som skjer på ulike nivå. Jeg er usikker på om dette er godt nok utredet, og en beskrivelse som går ut over rene modeller og strukturer og ser på innholdskomponenter i større grad kan være med på å bestemme valg av alternativ. Men kanskje dette er noe som den nye arbeidsgruppen også skal se på?

Et spørsmål som ofte reises er forenkling og redusert antall eksamener. Kan man f. eks ha eksamener som dekker mer enn ett emne? Dette er også spørsmål som ofte reises andre steder. Ved UiO har man for tredje gang avholdt en digital eksamen, der utgangspunktet er en oppgave (digital video-case) som kombinerer fagdidaktikk, pedagogikk, og erfaringer fra praksis. Eksamen kan avlegges fra campus eller andre steder, og det er åpnet for samarbeid. Selve oppgaven har en utforming som skal gjøre fusk og plagiat irrelevant. Forsøkene har gått fra pilotering til å omfatte ca 160 studenter i inneværende semester. Dersom det er interessant og relevant for HFs tenkning om eksamensformer og -antall, kan det skaffes mer informasjon og materiale om dette.

Studentene ved HF etterlyser eksamensoppgaver som er mindre dominert av pensumrelasjoner og som trekker større veksler på praksiserfaringer. Som mangeårig sensor ved HF (engelsk), vil jeg imidlertid si at selve oppgavene ikke legger opp til noen form for reproduksjon, men er rettet mot sentrale deler av fagets didaktikk. Det kan derfor være litt vanskelig å tolke hva som menes her, det kan også være variasjoner mellom fag som spiller inn. Problemet kan også ligge i at studentene har ulike former for skoleerfaring, men ikke nødvendigvis undervisningserfaring.

Et av UiBs gode kort er hvordan man i sjette semester åpner for utenlandsopphold. Imidlertid er det noen reserverasjoner knyttet til at studentene kan risikere å «miste» faginnhold (Høringsnotatet). Fra PUHF ligger det ikke inne noen betraktninger om dette i utkastet til hørings svar. Her vil det imidlertid kunne være en gylden anledning til å tenke nytt om nettbaserte former for utdanning, f.eks i form av «omvendt» undervisning («flipped classroom»), der studentene kan se en forelesning uavhengig av tid og sted, og der man avtaler møtetid i et virtuelt rom for å diskutere problemstillinger i forelesningen.

Til slutt vil jeg nevne at lektorstudentene (ikke bare ved HF) ikke har noen felles avslutning. Dette er svært uheldig og bidrar til å sende negative signaler mot en hel studentgruppe. Å arbeide frem mot en felles markering bør absolutt prioriteres, og HF som forvalter av humanistiske verdier bør absolutt lede an i et slikt arbeid.

Profesjonsfaglig digital kompetanse

I juni leverte NIFU sin rapport om IKT i lærerutdanningene og det de etterlyser som Profesjonsfaglig digital kompetanse. Her blir altså digital kompetanse eksplisitt knyttet til profesjonsfaget. Ikke uventet finner NIFU at slik kompetanse er «gjennomgående svakt forankret i ledelsen av lærerutdanningene, og de fleste utdanningene mangler en helhetlig tilnærming til utvikling av slik kompetanse.»

Samtaler med studentene og ansatte indikerer at dette også gjelder for HF. Som en student uttrykte det på spørsmål om i hvilken grad digitale læringsformer er integrert i utdanningen:

Ingenting! De kan en million ting mer enn meg i skolen! Det er skammelig. Ikke et ord! Her er det mulighet for å utnytte praksisdagene! Aner ikke hva jeg skal gjøre med et Smartboard. «Eleven skulle ha fagdag om Smartboard, og jeg måtte google Smartboard».

Samtaler med ansatte og dokumenter viser at dette nå vies oppmerksomhet. Problemet er at få om noen fagdidaktikere på HF har primærkompetanse på feltet. Imidlertid finnes miljøer og personer andre steder på UiB (bl.a. på PS) som kan trekkes inn i utvikling av profesjonsfaglig digital kompetanse. Dette kan også brukes som et prosjekt for å trekke inn både fagstudiene og praksisfeltet for å bruke en slik kompetanseheving som et element i integrasjonsarbeidet. Det er også verdt å nevne at en av UiBs lektorstudenter hadde innlegg på konferansen «Læring for fremtiden», (et samarbeid mellom det nasjonale IKT-senteret og ProTed, senter for fremragende lærerutdanning). Her kom studenten med tydelige og prinsipielle ønsker fra studenthold om å prioritere dette feltet i lektorutdanningen.

Universitetsskoler

Spørsmålet om å utvikle et samarbeid med praksisskoler av typen Universitetsskoler er antydnet i flere av dokumentene. Basert på erfaringer fra både Universitetet i Tromsø og i Oslo. Kan dette synes å være en god idé. Imidlertid er det også her betydelige utfordringer knyttet til (overdrevne) forventninger fra skolene om hva universitetene kan bidra med, samt hvordan en slik modell skal finansieres. I første omgang kreves en gjennomarbeidet akkrediteringsmodell og en koordinator for arbeidet. I neste omgang kan universitetsskoler også fungere produktivt når det gjelder å utvikle en FoU-basert lektorutdanning (se neste punkt).

FoU-basert utdanning

Innledningsvis ble det kort notert at universiteter utfordres på sine særlige bidrag til utdanningsfeltet, profesjonsutdanninger inkludert. I Lov om universiteter og høyskoler av 2005, § 1.3 heter det:

- "...universiteter og høyskoler skal arbeide for å fremme lovens formål ved å tilby utdanning som er basert på det fremste innen forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap".

Det er ikke helt tydelig hvordan denne dimensjonen er ivaretatt gjennom lektorutdanningen ved HF-fakultetet. Jeg anbefaler at også denne dimensjonen søkes ivaretatt når man forbereder modell for og innhold i lektorutdanningen. I den forbindelse legger jeg ved et notat utarbeidet for NOKUT og som omhandler relaterte problemstillinger: «FoU-basert utdanning og relasjonen til utdanningskvalitet i de integrerte lærerutdanningene»².

Avsluttende kommentarer:

For programsensor ser det ut til at det viktigste i året/årene som kommer er å utnytte de mulighetene den nye rammeplanen gir for å re-vitalisere og utvikle gode integrasjonsmekanismer. Disse må identifiseres og kultiveres både struktur/modell-nivå og innholds nivå. Rapporten har søkt å gi noen eksempler og å finne indikasjoner på slike muligheter. Arbeidet med å utvikle profesjonsfaglig kompetanse, en FoU-basert utdanning, og legge til rette for et samarbeid med potensielle Universitetsskoler er skissert som mulige innfallsvinkler.

Oslo, 15. desember 2013

Andreas Lund
Professor, ILS, UiO

² Notatet er pr 15.12.2013 ikke endelig behandlet av NOKUT, og bes derfor holdes inntil videre.